

נייר עמדה – הר-הבית במערכת החינוך

הר-הבית הוא המקום הקדוש ביותר לעם היהודי בעולם כולו. ישנם מקומות קדושים נוספים אולם אין עוררין על היות הר-הבית תכלית כמיהת הדורות לשיבת ציון. אף יותר מכך, במהלך ההיסטוריה הציונית המודרנית הר-הבית היה בעל תפקיד מוסרי-לאומי חשוב. במסמך המכונן של הציונות כתנועה מודרנית, הספר 'מדינת היהודים', הר-הבית הוא נקודת הפתיחה לחזון של שלום, אחווה וחירות לכלל עמי המזרח התיכון ובכללם היהודים. לאור הנתונים הנ"ל היינו מצפים כי מערכת החינוך הישראלית תעסוק בו באופן נרחב ותטפח את המורשת הנוגעת להר-הבית מתוך הבנת חשיבותו ההיסטורית, הדתית והלאומית של ההר.

למרות כל הנתון לעיל, אנו מוצאים פרדוקס מצער. מדינת ישראל מכחישה את עצם קיומו של הר-הבית כאתר לאומי ויהודי, הדבר נכון בכלל תחומי המדיניות השונים ובכללם כמובן במערכת החינוך. יש יסוד להניח שהסיכוי של תלמיד ישראלי לבקר בהר הרצל, בנמל ת"א או אף במגדל אייפל גבוה עשרות מונים מאשר הסיכוי שיבקר בהר-הבית, ושהתלמיד הישראלי הממוצע ידע בע"פ את מפת הקרב של מלחמת העולם הראשונה והשנייה אולם ידע בסיסי על ההיסטוריה של הר הבית יחסר לו. לטענתנו, נובע הדבר מהדחקה ארוכת שנים וחשש לא-רציונלי מפני היכרות עם לב הסיפור היהודי בירושלים ובארץ-ישראל.

אין מדובר בעניין פוליטי או מפלגתי. כל אחד צריך לתמוך בעצם העיסוק והדיון בנושא כה משמעותי בהיסטוריה היהודית והאוניברסלית, ובסיפור הישראלי העכשווי. הישראלי הממוצע גדל כשעבורו הר הבית הוא חור שחור של ידע, הסיפור היהודי-ציוני הגדול מודחק לטובת כמיהה חסרת כל שורש או בסיס יציב ל'נורמליות' עליה מאיים הר-הבית. ניתן רק לדמיין כיצד היו מגיבים אבות הציונות כהרצל, אחד העם, ז'בוטינסקי ואחיהם לאמונה העמוקה בנצח ישראל וגאולתו הלאומית של ישראל לעובדה שיכול ישראלי-יהודי לגדול במערכת החינוך הישראלית, בלי לפגוש וללמוד את המקום הכי חשוב בארץ הזאת?

חשוב לציין כי הר הבית חשוב גם לדתות אחרות, ובאחת מנבואות ישעיה נכתב כי " *וְהָיָה בְּאַחֲרֵי הַיָּמִים נִכּוֹן יְהוָה הַר בֵּית יְהוָה בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנִקְרָו אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם.*"

לא יתכן כי מקום בעל חשיבות עמוקה לכל הדתות הגדולות, למיליארדי בני-אדם, יסבול מבורות מצד תלמידי ישראל.

בנייר עמדה זה, ראינו לנכון להתמקד בחינוך הממלכתי ובשלושה מקצועות בהם ניתן לתגבר ולהעשיר את הלמידה אודות הר הבית **של"ח, טיולי בית ספר, לימודי היסטוריה ואזרחות.**

לימודי היסטוריה:

היסטוריה:

במסגרת תכנית הלימודים בהיסטוריה לחט"ע המפורסמת באתר המפמ"ר, מופיעה ירושלים בתקופת בית שני בפרק 'ממדינת מקדש לעם הספר, בית שני'. כפרק בחירה במסגרת תכנית 'הערכה חלופית'.¹ כמו כן ישנה בחירה בפרק 'בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון' ושם מופיע הר-הבית במסגרת מלחמת ששת הימים.

❖ פרק הבחירה 'ממדינת מקדש לעם הספר, בית שני' מכיל היבט נרחב הנוגע לבית השני למן שיבת ציון. לצד יתרונות רבים שמופיעים בפרק יש לעמוד על הכשל המרכזי והוא היות הפרק פרק בחירה. היות הפרק בחירה הנה תופעה חדשה בת שנים ספורות, לפני כן היה הפרק פרק חובה במסגרת הלמידה לבגרות החיצונית (מה שנקרא 70%).

הנובע מכך הוא שבית ספר יכול לחנוך תלמיד על ההיסטוריה של עמו "בהצלחה" לפי קריטריון משרד החינוך כאשר התלמיד לא יודע דבר על ירושלים ויהודה של ימי בית שני אולם, בפרט, איננו יודע דבר על הר-הבית מבחינת הקמת אתר, מבנהו, הנוהגים הדתיים שבו, הפוליטיקה שהקיפה אותו ועוד.

❖ מבט מעמיק אל תוך הפרק הנ"ל מוביל למסקנה שהלמידה על ההר היא למידה 'היקפית' ואין הוא משמש נקודת עיקר בלימוד להוציא אירועים היסטוריים שהתרחשו בעיר. מכאן שאין שעות לימוד המוקדשות למבנה הארכיטקטוני של האתר, אין שעות לימוד המוקדשות להבנת הנוהגים השונים שבאתר (דבר שמוביל באופן אבסורדי גם לאי-הבנת הופעת הנצרות) ואין שום דגש חשיבותו ההיסטורית של האתר מבחינת תהליך האירועים על ציר הזמן.

באופן אירוני, למול מטרת תכנית הלימודים²

- הבנה שבכל נושא, אירוע או תהליך יש נקודות מבט וגישות שונות, והכרת השונות הזו.
 - פיתוח ההבחנה בין סיבות, נסיבות ותוצאות בנייתו אירועים, תהליכים ותופעות היסטוריות
 - פיתוח יכולת להסביר את גורמי השתלשלות האירועים.
 - יכולת לקיים דיאלוג עם המורשת ועם הערכים של החברה הישראלית בעבר ובהווה על בסיס לימוד ההיסטוריה של התרבות, בשאיפה לגיבוש זהות הנשענת על ערכים יהודיים וציוניים.
 - הכרה בכך שיש תלות הדדית והשפעה הדדית בין עמים וחברות במהלך התפתחותו של המין האנושי.
 - הבנה כי ביסוד המניעים לפעולה אנושית עומדים גורמים שונים ומגוונים.
- אנו מוצאים חסר שקשה שלא לחשוש שיש בו מן המכונן.

¹ תכנית הלימודים בהיסטוריה לכיתות י"ב, ע' 11 אוחר מ:

https://meyda.education.gov.il/files/Curriculum/history_mm_10_12.pdf

² שם, עמ' 3 - 4

❖ פרק נוסף בו מופיע הר-הבית היסטורית אך נעדר לימודית הוא בפרק 'בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון'.³ בפרק זה בוחר צוות היסטוריה בית ספרי אחת מבין שתי המלחמות: מלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים.

בי"ס אשר בוחר במלחמת יום הכיפורים לא נוגע בהר-הבית. בית ספר אשר בוחר במלחמת ששת הימים לא מחויב ללמד על משקל שחרור הכותל והר-הבית אלא בצורה כללית מאוד.

הסיכום נמצא ברישא: אין כלל חומר חובה בנוגע להר הבית.

המלצות:

- א. אין לחמוק מהצורך האקוטי להכניס את הלמידה על הר-הבית **כפרק חובה** במסגרת תכנית הלימודים. ניתן לעשות זאת הן על ידי עיצוב מחדש של יחידות ההערכה החלופית כך שתכלנה היבטים משני הפרקים או צמצום הבחירה. כמו כן ניתן לדרוש למידה של שתי המלחמות בפרק 'בונים מדינה במזרח התיכון'.
- ב. באופן כללי אנו ממליצים לעודד את התלמידים להגיש הערכה חלופית (30% מהציון הכללי) בנושא הר הבית על ידי מערך של תגמול בדמות פרסים ופרסום של העבודות באתר המפמ"ר או באתר ייעודי לשם כך.
- ג. יש לקבוע את יום ו' חשוון (יום עליית הרמב"ם להר הבית בשנת 1165) כ-יום לימודי הר-הבית במערכת החינוך, ביום הזה ילמדו על הר הבית בעבר ובהווה, בדת ובציונות ובכלל זה גם על חשיבות האתר לדתות המונותאיסטיות הנוספות: האסלאם והנצרות.

לימודי אזרחות:

נקודת המשקל העיקריות בלימודי אזרחות במסגרת לימודי אזרחות נמצאת לפי ראשי הפרקים בתכנית הלימודים שבאתר המפמ"ר⁴ בהיותה של מדינת ישראל מדינה יהודית, בהיותה של מדינת ישראל מדינה דמוקרטית, היחס למיעוטים במדינת ישראל, נושא בחירה ופרק המשטר והפוליטיקה במדינת ישראל.

ניתן להגיע אל התנהלות מדינת ישראל בהר הבית דרך מספר תחומים:

- ❖ ההצדקות לקיומה של מדינת ישראל: הצדקה היסטורית.
- ניתן לשזור את מעמדו ההיסטורי-דתי-לאומי של הר-הבית בהצדקה ההיסטורית והיותו מרכז רוחני-לאומי המשך אליו עולי רגל ורבנים דומיננטים במשך אלפי שנות הגלות.
- ❖ עמדות שונות לגבי אופייה של הרצוי של ישראל: אופי זהות דתית תרבותית, אופי זהות לאומית.
- ישנן עמדות שונות על אופייה הרצוי של מדינת ישראל הכוללת תפיסה פוזיטיבית של הר-הבית כאתר פולחן עתידי או לחילופין כסממן של ריבונות זהות לאומית.

³ שם, עמ' 21 - 22

⁴ הפיקוח על הוראת האזרחות, תכנית הלימודים המותאמת באזרחות. אוצר מ:
https://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/ezrachut/halima819.pdf

❖ המיעוטים בישראל: היבט המרחב הציבורי.

ראוי להתייחס למימוש הסובלנות הדתית בהר כלפי מתפללים מוסלמים והיותו אתר בעל רגישות רבה כלפי האסלאם הנמצא בניהול של הרוב היהודי.

❖ עקרונות הדמוקרטיה: שלטון החוק, סובלנות, פלורליזם, עקרון הגבלת השלטון,

צרה היריעה מלהכיל אולם בנקל ניתן לקשור את היחס לעולים היהודים להר-הבית על ידי המשטרה, רשויות השלטון השונות, הסעד המשפטי, ובאופן עקרוני המאבק האזרחי כולו לנושאים הללו.

❖ זכויות האדם: חופש הדת, חופש מדת, הזכות לשוויון, חופש התנועה, הזכות לכבוד.

במסגרת אתגר העלייה והיחס ליהודים העולים להר-הבית ניתן לחקור ולבחון את מעמדן של זכויות האדם השונות ביחס לאתר ולעולים.

❖ משטר ופוליטיקה במדינת ישראל: יחסי הרשויות בישראל, תפקידי הרשות השופטת.

למול עליית העניין הציבורי בנושא והתחזקות המחוקקים הנוגעים בדבר ניתן לחקור ולבחון את היחסים בין הרשות המחוקקת והרשות המבצעת, כמו כן למול עליית תדירות הפנייה לסעד משפטי ניתן לחקור את יחסי הביקורת בין הרשות השופטת והרשות המבצעת בנושא.

באופן כללי המצב היום הוא שספרי הלימוד נותנים את העקרונות, וכול מורה יכול להביא דוגמאות אקטואליות. מורה שמכיר את נושא הר-הבית יכול להביא משם דוגמאות. רוב המורים לא מכירים את הסוגיה.

המלצות:

- א. אנו ממליצים לעודד את התלמידים להגיש את מטלת הביצוע (20% מהציון הכללי) על סוגיית הריבונות בהר הבית ומצב זכויות האדם שם. זוהי אחת הסוגיות האקטואליות והרלוונטיות בהקשר של חופש הפולחן בישראל של ימינו.
- ב. מומלץ להציב במסגרת אתר המפמ"ר השתלמויות הנוגעות בהיבטים השונים. השתלמויות אלה יאפשרו למורים ליזום שיח בכיתה בנוגע בסוגיית ההר בהקשרים שהוצגו כאן.
- ג. לחזק את הקשר הקיים בין ארגוני החברה האזרחית הנוגעים בנושא זכויות האדם עם משרד החינוך ומפמ"ר אזרחות (כגון הקשר עם האגודה לזכויות האזרח) גם לארגוני חברה אזרחית הפועלים למימוש חופש דת ושוויון בהר-הבית דוגמת עמותת 'בידינו'.

של"ח:

מקצוע המשלב שיעורים פורמליים בכיתה עם למידה לא פורמלית וסיורים בשטח. השיעורים ניתנים לכיתות ח' - י' בקרוב למחצית מבתי הספר בארץ.

יום שדה של"ח בירושלים – ממנורה למנורה:

אחת הסדנאות שעוברים התלמידים נקראת בשם "ירושלים בירת ישראל". הסדנה כוללת שבעה שיעורים בכיתה וסיור בירושלים. הסיור מתחיל מהמנורה בכנסת ומסתיים במנורה ברובע היהודי. הסיור הוא: "ממנורת הריבונות למנורת הלב". שם זה מטשטש במודע או שלא במודע את קיומו של הר הבית ואת בתי המקדש שהיו עליו.

היש"ם | ממנורת הריבונות למנורת הלב

"עשרה קבין של יופי ירדו לעולם - תשעה נטלה ירושלים ואחד כל העולם כולו ואין לך יופי כיופייה של ירושלים"

(תלמוד בבלי, מסכת קידושין דף מט ע"ב)

המסר הערכי

באחריותו לטפח את ההיכרות שלי עם ירושלים כבירת ישראל המדינית והרוחנית, תוך גילוי סובלנות לבני דתות אחרות בעיר.

מטרת היש"ם

חיזוק זיקתו של התלמיד לירושלים כבירת ישראל באמצעות מפגש עם סמלי הריבונות, האתרים ההיסטוריים, האתרים המקודשים והנוף האנושי המגוון בעיר.

הרעיון המרכזי

יש"ם סדנת ירושלים נועד להפגיש את התלמיד באופן בלתי אמצעי עם אתרים בהם יוכל לחוש את המורשת היהודית ההיסטורית בעיר (ימי בית ראשון ובית שני) ואת סמלי השלטון והריבונות המאפיינים את העיר כבירת ישראל. מפגש זה יסייע לחזק בתודעת התלמיד את מעמדה של ירושלים כבירת ישראל ואת זיקתו לעיר כיסוד לזהותו הישראלית, היהודית והלאומית. מכלול הנופאדם של העיר ימחיש לתלמיד את קדושתה של העיר לבני הדתות השונות ויסייע להכרה בעוצמת הקשר הדתי והרוגשי שלהם לירושלים, ולהכרה בנחיצות קיום יחס סובלני לאחר שמירה על מעמדה של ירושלים.

המלצות:

- לשנות את שם הסיור ל" ממנורת הריבונות למנורת המקדש".⁵
- לתת דגש על חשיבותו של הר הבית בסיפור המנורה (חנוכה וכיוצ"ב).
- השתלמויות מורי של"ח – אך טבעי הוא שמורי של"ח יבקרו בהר הבית וילמדו אותו לעומק, כחלק אינטגרלי מתכנית ההכשרה וההשתלמויות, הדבר הכרחי הן להכרת המבנה הארכיטקטוני של המבנים על ההר, הן להכרת החשיבות המוסלמית שלו, הן להכרת החשיבות היהודית שלו ובאופן כללי להכיר את ההר כמחולל אירועים בירושלים.

צעדת יום לירושלים:

אירוע נוסף של של"ח מתקיים בכל שנה לקראת יום ירושלים, ובו עולים לירושלים אלפי תלמידים מכל הארץ לצעדה בירושלים. מתחילים האחת מחמש נקודות זינוק (גבעת התחמושת, ארמון הנציב, כנסת, נחלאות, הרכבת הישנה) ומסיימים בעצרת בבריכת הסולטן. בשנת 2019 הוקרן על הבמה סרטון ובו בצנחנים משחררים את העיר העתיקה. הסרטון דיגל מהפריצה לשער האריות עד הירידה אל הכותל, וצנזר למעשה את שחרור הר הבית על ידי הצנחנים.⁶

המלצות:

- יש לוודא כי אלפי התלמידים יקבלו התייחסות ושיח מסוים גם כלפי הר הבית בעצרת הסיום של האירוע.

⁵ דרך ארץ בדרכי הארץ – חוברת הרציונאליים, עמ' 92.
<https://meyda.education.gov.il/files/noar/derecherez.pdf>

⁶ על פי עדות אחד המורים שהיה בטקס.

ב. ניתן להתחיל את הצעדה מנקודה נוספת: מצפה רחבעם בהר הזיתים וכך לשלב תצפית על הר הבית, כמו גם כניסה להר הבית עצמו למעוניינים – כמתבקש ממשמעות היום.

טיולים:

על פי תכנית הליבה "להכרת הארץ ואהבת המולדת" של משרד החינוך, כל תלמיד חייב להגיע לירושלים שלוש פעמים⁷:

1. בכיתה ה' (במקביל ללימוד על ירושלים במסגרת גיאוגרפיה)
2. באחת מכיתות חטיבת הביניים (ז': במסגרת סיור בר מצווה/ז-ח' במסגרת סיור גיאוגרפיה/ט' במסגרת של"ח)
3. באחת הכיתות של החטיבה העליונה (י' במסגרת של"ח/י"א במסגרת מסע ישראלי או לימודי א"י)

10.5.1. שילוב ירושלים בתוכנית הסיוורים הכוללת גן-י"ב

על פי חוזרי מנכ"ל לטיולים (ס"ה/9 (ג)) ו"בשבילי ירושלים" (ס"ו/1 מכ"ז באב התשס"ה), כל תלמיד יבקר בירושלים שלוש פעמים במהלך לימודיו, פעם אחת בכל חטיבת גיל: ביסודי, בחט"ב, ובחט"ע.

בבית הספר היסודי התוכנית מנחה לסייר בירושלים בכיתה ה', משיקולים אלה:

- בכיתה ד' לומדים את הפרק "היישוב שלנו", לכן סיור לירושלים יכול לזמן לימוד מתוך השוואה.
- בכיתה ה' לומדים בגיאוגרפיה את הפרק "ירושלים - עבר והווה כבירה", כך שניתן לנצל את הסיור כמרכיב בלמידת נושא זה.
- בכיתה ה' לומדים בתנ"ך את כיבוש ירושלים על ידי דוד, כך שניתן לקשר את הסיור ללימודי התנ"ך.

בחטיבת הביניים הסיור יכול להתקיים בכל שכבות הגיל, על פי שיקולים אלה:

- בכיתה ד' ניתן לשלב את הסיור לירושלים באירועי הבר מצווה שמקובלים בבתי הספר.
 - בכיתות ז'-ח' הסיור יתקיים בשנה שבה נלמד בגיאוגרפיה הנושא "ירושלים והרי ירושלים".
 - בכיתה ט' הסיור יכול להתקיים במסגרת סדנת ירושלים שבתוכנית של"ח וידיעת הארץ.
- בחטיבה העליונה** הסיור יתקיים בדרך כלל בכיתה י', במסגרת סדנת ירושלים שבתוכנית של"ח וידיעת הארץ ו/או בכיתה י"א במסגרת מסע ישראלי, או בשילוב עם לימודי ארץ ישראל.

נעלה לירושלים:

משרד החינוך מממן אוטובוס לכיוון אחד לכיתות ה' / ז' / י' (50%) לטיול לירושלים. בהרשמה מראש בתחילת שנה בקישור באתר משרד החינוך.⁸

⁷ תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת המולדת, עמ' 31. <https://meyda.education.gov.il/files/noar/tochliba.pdf>

⁸ מתוך אתר משרד החינוך – אגף מנהל חברה ונוער.

<https://edu.gov.il/noar/minhal/departments/shelah/Pages/naale.aspx>

נעלה לירושלים - תכנית המשרד לסיוע ועידוד הסיורים בירושלים

משרד החינוך מקיים, באמצעות אגף של"ח וידיעת הארץ, פעילות שבמרכזה מסיירים תלמידי בתי הספר בשכונותיה, רחובותיה, סמטאותיה ומוסדות השלטון של בירת ישראל.

הסיורים מתקיימים בהתאם למתווה ולרעיונות החינוכיים של "תכנית הליבה להכרת הארץ" ובכפוף לתכנית הרצף היישוביות המתקיימות בכל אחד מהיישובים במחוז.

אתרי חובה ורשות בירושלים:

על פי הנחיית משרד החינוך, בכול ביקור בירושלים יש לבקר בכותל המערבי, בכנסת ובקריית הלאום, בהר הרצל וביד ושם. בנוסף לאתרי החובה, ישנם אתרי בחירה שצריך לעבור בארבעה מתוכם במהלך כל חטיבת לימודים (יסודי, חט"ב, חט"ע):

- **מורשת העם והארץ:** אתר מקראי, מרד וחורבן, המשנה והתלמוד, היישוב הישן.
- **תרבויות קדומות בארץ:** התקופות הקדומות, התקופות המאוחרות.
- **המורשת הציונית:** התיישבות, עלייה, מורשת קרב, פיתוח לאומי.
- **דתות ועדות:** יהודים, נוצרים, מוסלמים ובדווים, דרוזים.

10.5.2. האתרים בתוכנית מגן ועד י"ב

אתרי חובה

- **בירושלים:** הכותל המערבי, הכנסת וקריית הלאום, הר הרצל, יד ושם.
- **תל אביב:** יפו ותל-אביב הקטנה (אפשר במסגרת יום במישור החוף, חוץ מבתי ספר מתל-אביב)

אתרי בחירה בכל שלב לימוד (יסודי ועל-יסודי)

- **מורשת העם בארץ** - לפחות אתר אחד, מכל אחת מארבע תת-קטגוריות:
 - ♦ **אתר מקראי:** אתר מייצג את התנחלות שבטי ישראל או עיר/תל מקראי.
 - ♦ **מרד וחורבן:** לפחות אחד מאלה - מצדה, גמלא, יודפת, אתר ממרד בר כוכבא.
 - ♦ **המשנה והתלמוד:** בית כנסת עתיק, כגון - ברעם, קצרין, ציפורי, בית אלפא.
 - ♦ **היישוב הישן:** כגון - טבריה, צפת, שכונה חרדית בירושלים, פקיעין.
- **תרבויות קדומות בארץ** - לפחות אתר אחד, מכל אחת משתי תת-קטגוריות:
 - ♦ **התקופות הקדומות:** נמל עתיק (כגון יפו, דור) או אתר רומאי (כגון קיסריה).
 - ♦ **התקופות המאוחרות:** אתר צלבני או מוסלמי או ממלוכי או עותמאני.

מוקד טבע:

על פי הנחיות הלשכה במוקד, היציאה מהר הבית (משער השלשלת) וההליכה ממנו עד הכותל, מחייבת ליווי של חמוש אחד לכול 50 תלמידים. וזאת, למרחק של כ-20 מטרים בלבד. הליווי כרוך בעלות של כ-800 שקל למאבטח עבור 5 דקות של שירות. קושי זה כשלעצמו מהווה מחסום בפני הקבוצות המעוניינות לעלות להר הבית.

הנחיות ומגבלות לשרות מסלול

- הכניסה להר הבית עם נשק אסורה. היציאה דרך שער השלשלת מחייב מלווה חמוש, המלווה החמוש יחכה בשער השלשלת ליציאת הקבוצה.
- הכניסה להר הבית דרך שער המוגרבים, יציאה דרך שער השלשלת.
- עפי" הנחיות המשטרה חובה על כל מבוגר להציג תעודה מזהה (דרכון או תעודת זהות) בכניסה להר הבית. במקרה של תלמידים מספיקה תעודה מזהה של המבוגרים האחראים.

הבנתי

המלצות:

- אנו ממליצים להכניס את הר הבית, או לכל הפחות אתר תצפית על הר הבית כגון מעלה רחבעם בהר הזיתים, כאתר ביקור חובה. אין הר הבית נופל בחשיבותו מהכותל המערבי, שהוא רק זכר למקדש שעמד על הר הבית.
- כמו כן, אנו ממליצים להכניס את הר הבית/תצפית עליו אל תוך הקטגוריה של אתר "מרד וחורבן", יחד עם האתרים: מצדה, גמלא, יודפת, אתרי מרד בר כוכבא. ראוי לציין כי כל אתרי החורבן הנ"ל, נחרבו סביב המלחמה על ירושלים.⁹ כך הר הבית יהיה קיים גם בתור אתר בחירה.
- לעניין היציאה מהר הבית, אנו מציעים תיקון לבעיה זו, בכך שמשטרת ישראל תאבטח את הציר משער השלשלת ועד לכותל בשעות הפתיחה של ההר, באופן שלא יחייב את הקבוצה בהזמנת מאבטח מטעמם, או שהליווי של המשטרה בהר הבית ימשיך עם הקבוצה עד לרחבת הכותל.
- הכשרת מדריכי טיולים – קורס מדריך טיולים ('תו תקן משרד החינוך') לא כולל כיום ביקור בהר הבית (חלק קטן מגופי ההכשרה בוחרים לכלול ביקור כזה), כך שלעיתים רבות חוסר ההיכרות עם ההר ומורשתו מתחילים אצל המדריך עצמו. אנו מציעים לכלול ביקור בהר הבית בהכשרת מדריכי הטיולים בירושלים (קמפוס ירושלים – תו תקן).

⁹ תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת המולדת, עמ' 32.
<https://meyda.education.gov.il/files/noar/tochliba.pdf>

כללי:

הקמת גוף הדרכה ממלכתי למורשת הר הבית

בדומה לקרן למורשת הכותל, השקעה ממשלתית בגוף מקצועי שיוכל לספק הדרכה למערכת החינוך ולשלל מבקרים בהר הבית, תתן מענה לריק הקיים היום, בו לא פעם מי שמחפש מדריכים בהר הבית מקבל בלית ברירה הדרכה אנטי-ישראלית. בכלל, הקרן למורשת הכותל, למשל, היא גוף עתיר תקציבים ומשאבים, בעוד הר-הבית ומורשתו זוכים להקצאה דלה מאוד ממניעים שאינם ברורים ושיש לחשוד שאינם אובייקטיביים אלא פוליטיים.